

Strategia 2022–2024

Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry – För kultur på lika villkor r.f. –
For Culture on Equal Terms

Sisällys

Johdanto	2
Painopisteet palvelun toiminnassa vuosille 2022–2024	3
1) Tulevaisuuden visiomme	3
2) Inklusiivinen johtajuus	4
3) Yhdenvertaiset työskentelymahdollisuudet	5
4) Yhdenvertainen taiteilijapolku, taideopetus ja harrastaminen	5
5) Saavutettavuus, osallisuus ja täysivaltainen toimijuus	7
6) Sosiaalinen ja taloudellinen saavutettavuus sekä kulttuurihyvinvointi Kaikukortti- toiminnan kautta	8
7) Oikeus ja osallisuus kulttuuriperintöön	9
8) Antirasistinen toiminta	10

Johdanto

Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry on vuonna 2013 rekisteröity yhdistys, joka edistää taide- ja kulttuurialan saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden toteutumista sekä moninaisuuden huomioimista taide- ja kulttuurikentällä. Yhdistyksen toiminta on valtakunnallista, ja sen jäsenet edustavat eri taide- ja kulttuurialojen yhdistyksiä ja kattojärjestöjä. Yhdistyksen tavoitteena on, että kaikilla olisi yhdenvertaiset mahdollisuudet hakeutua taiteen tekijöiksi ja että erilaiset yleisöt tulisivat huomioiduiksi taide- ja kulttuuripalvelujen suunnittelussa ja tarjonnassa.

Tavoitteidensa toteuttamiseksi yhdistys ylläpitää valtakunnallista Kulttuuria kaikille -palvelua, joka on Suomen johtava asiantuntijaorganisaatio saavutettavuuteen ja moninaisuuteen liittyvissä kysymyksissä taide- ja kulttuurikentällä. Kulttuuria kaikille -palvelu tukee taide- ja kulttuurikenttää yhdenvertaisuuden, saavutettavuuden ja moninaisuuden kysymyksissä. Kulttuuria kaikille -palvelu osallistuu sekä kansainvälisen että kotimaisen tiedon ja tutkimuksen kartuttamiseen ja jalkauttamiseen, verkostojen rakentamiseen, strategioiden laatimiseen sekä työvälineiden, ohjemateriaalien ja koulutusten tuottamiseen ja tarjoamiseen. Kulttuuria kaikille -palvelu osallistuu myös erilaisten seminaarien sekä vuotuisten tapahtumakokonaisuuksien järjestämiseen, kuten Satakielikuukausi (helmi-maaliskuu), #StopHatredNow (toukokuu), Sateenkaarihistoriakuukausi (marraskuu) ja DiDa - Disability Day Art & Action (joulukuu).

Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry ja Kulttuuria kaikille -palvelu osallistuvat ja pyrkivät vaikuttamaan kulttuuripoliittiseen keskusteluun ja päätöksentekoon taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden, moninaisuuden ja yhdenvertaisuuden asiantuntijatahoina. Yhdistyksen ja Kulttuuria kaikille -palvelun toiminta pohjautuu opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripoliittisiin tavoitteisiin ja strategioihin liittyen esimerkiksi saavutettavuuteen, moninaisuuden huomioimiseen ja yhdenvertaisuuteen sekä tasa-arvon, osallisuuden ja kulttuurien välisen vuorovaikutuksen edistämiseen ja vahvistamiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripoliittikan strategian 2025 mukaisesti yhdistys pyrkii varmistamaan, että kulttuuriin suunnattu julkinen tuki kohdistuu toimintaan, joka on yhdenvertaisesti kaikkien ulottuvilla riippumatta erilaisista ominaisuuksista, toimintarajoitteista tai esimerkiksi taloudellisesta tilanteesta. Toiminnallaan yhdistys edistää YK:n Agenda 2030:n kestävä kehityksen tavoitteita, erityisesti koskien sivistyksellisten oikeuksien yhdenvertaista toteutumista, tiedon saatavuutta, jatkuvaa oppimista, hyvinvointia ja osallisuutta sekä kulttuurisia oikeuksia.

Yhdenvertaisuus taide- ja kulttuurikentällä on lähtökohtana Kulttuuria kaikille -palvelun ja Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry:n kaikelle toiminnalle. Palvelu pitää yhdenvertaisuus-, moninaisuus- ja saavutettavuusnäkökulmia ja -kysymyksiä esillä kaikessa yhteistyössä sekä pyrkii huomioimaan erilaiset vähemmistöt ja heidän tarpeensa kaikessa oman toiminnan ja tapahtumien suunnittelussa ja toteutuksessa. Kulttuuria kaikille -palvelun tavoitteena on tukea kulttuurikentän toimijoita yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien laadinnassa ja kannustaa toimijoita suunnitelmien laatimiseen. Oman yhdenvertaisuussuunnitelmansa yhdistys päivittää keväällä 2022.

Kulttuuria kaikille -palvelu on myös vuodesta 2014 lähtien kehittänyt, koordinoanut ja jalkauttanut taloudellista ja sosiaalista saavutettavuutta edistävää Kaikukortti-mallia. Kaikukortti on Kulttuuria kaikille -palvelun yhteistyössä taide- ja kulttuuritoimijoiden sekä sosiaali- ja terveystoimijoiden kanssa luoma kortti, jolla tiukassa taloudellisessa tilanteessa olevat nuoret, aikuiset ja perheet sekä ikäihmiset pääsevät nauttimaan kulttuurista ja harrastamaan taiteen tekemistä maksutta. Vuodesta 2020 alkaen Kaikukortti-toiminnasta on ollut vakituinen osa Kulttuuria kaikille -palvelun toimintaa palvelun ylläpitävän valtakunnallisen Kaikukeskuksen – Kaikukortin tuki- ja kehittämispalvelun kautta. Kaikukeskuksen tehtävänä on jalkauttaa Kaikukortti-mallia, ylläpitää kortin verkkosivua kaikukortti.fi, tilastointijärjestelmää kaikukantaa.fi sekä edistää taloudellista ja sosiaalista saavutettavuutta valtakunnallisesti.

Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry:n strategia vuosille 2022–2024 on kirjoitettu toisaalta henkilöstölle, hallitukselle sekä jäsenjärjestöille järjestettyjen työpajojen pohjalta, toisaalta lokamarraskuussa jäsenjärjestöille ja yhteistyötahoille suunnatun kyselyn pohjalta, jossa pyydettiin kommentoimaan työpajoissa esiin tulleet teemat sekä nostamaan esille vastaajalle tärkeät kysymykset. Kyselyyn vastasi 13 henkilöä, ja suurin osan heistä vastasi jäsenjärjestön edustajan ominaisuudessa. Kyselyssä erityisesti sosiaalinen saavutettavuus, digiosaamisen edistäminen ja digipalveluiden saatavuus, saavutettavuus ja esteettömyys, inklusiivinen johtajuus, antirasistinen toiminta sekä moninaisuuden huomioiminen puhutteli vastaajia. Viestintään liittyen toivottiin lisää vaikuttajaviestintää sekä uutiskirjeen kehittämistä kutsuvampaan suuntaan.

Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry:n strategia vuosille 2022–2024 luo puitteet yhdistyksen ylläpitämälle Kulttuuria kaikille -palvelun toiminnalle ja vuosittaisille toimintasuunnitelmille. Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry:n hallitus seuraa strategian toteutumista. Strategian toteutuminen on riippuvainen ulkopuolisesta rahoituksesta.

Alla esitellään yhdistyksen painopisteet Kulttuuria kaikille -palvelun toiminnalle vuosille 2022–2024. Painopisteemme ovat *tulevaisuuden visiointi pandemian jälkeisessä Suomessa, inklusiivinen johtajuus, yhdenvertaisten työskentelymahdollisuuksien sekä yhdenvertaisen taiteilijapolun, taideopetuksen ja -harrastamisen edistäminen, saavutettavuuden, osallisuuden ja täysivaltainen toimijuuden vahvistaminen taide- ja kulttuurikentällä, sosiaalisen ja taloudellisen saavutettavuuden sekä kulttuurihyvinvoinnin edistäminen Kaikukortti-toiminnan kautta, kulttuuriperintöön liittyvän oikeuden ja osallisuuden edistäminen sekä antirasistinen toiminta.*

Painopisteiden lisäksi yhdistys toteuttaa kulttuuriakaikille.fi-verkkosivujen kokonaisuudistuksen. Verkkosivujen uudistamisessa kiinnitetään erityisesti huomioita verkkosivujen esteettömyyteen, selkokieliisyyteen ja monikieliisyyteen.

Painopisteet palvelun toiminnassa vuosille 2022–2024

1) Tulevaisuuden visiomme

Taide- ja kulttuurikenttä on murrostilassa. Keväällä 2020 käynnistynyt maailmanlaajuinen pandemia on mullistanut kotimaista ja kansainvälistä taide- ja kulttuurikenttää monella tavalla. Vaikka koko kenttä on kärsinyt koronakriisistä, pandemia on kuitenkin koetellut eri aloja eri tavoin. Pandemian lisäksi myös rahapelitoiminnan tuottojen vähentyminen ja OKM:n keväällä 2021 toteutetut leikkaukset taide- ja kulttuurialalle ovat heikentäneet alalla toimivien toimintamahdollisuuksia.

Vaikka pandemia on lisännyt eriarvoisuutta kentällä, poikkeustilan seurauksena syntynyt digiloikka lisäsi digitalisten palveluiden saatavuutta ja moni toimija kehitti monimuotoisia ja interaktiivisuuteen perustavia virtuaalisia toimintamalleja teatteriesityksiin ja näyttelyvierailuihin liittyen. Näiden uudistusten kautta vaatimukset digitaalisten palveluiden saavutettavuudelle ja yhdenvertaisuudelle ovat korostuneet. Myös käynnissä oleva ilmastokriisi sekä viimevuotiset keskustelut koskien #metoota, #blacklivesmatteria ja muita ihmisoikeuskysymyksiä ovat haastaneet taide- ja kulttuuritoimijoita etsimään toiminnalle ratkaisuja, joissa kestävä kehitys ja yhdenvertaisuus ovat keskiössä.

Vaikka taloudellinen tilanne on tällä hetkellä vaikea, emme voi luopua yhdenvertaisuuden edistämisestä emmekä unelmista tai pitkälle tulevaisuuteen menevistä suunnitelmista. Nyt on syytä arvioida, mitä voimme oppia tästä ajasta ja miten edetään tästä. Korona-aika on osoittanut meille, miten elintärkeää taide ja kulttuuri ovat ihmisille sekä miten teknologian ja digitaalisten palveluiden kautta taidetta voi tuoda lähelle ihmisten arkea myös silloin, kun he eivät voi poistua kotoaan.

Vuonna 2023 Kulttuuria kaikille -palvelu täyttää 20 vuotta ja Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry 10 vuotta. Juhlavuoden kunniaksi käynnistetään tulevaisuuden visiointityöskentely, jossa toisaalta arvioidaan pandemian vaikutuksia, toisaalta unelmoidaan siitä, miltä aidosti yhdenvertainen taide- ja kulttuurikenttä näyttäisi ja tehdään tulevaisuusstrategia vuodelle 2033 saakka.

Toimenpiteet vuosille 2022–2024:

- Strategiatyöskentelyä varten muodostetaan työryhmä, joka koostuu Kulttuuria kaikille -palvelun asiantuntijoista, jäsenjärjestöjen edustajista sekä muista yhteistyötahoista.
- Vuonna 2022 järjestetään valtakunnallisia live- ja etätyöpajoja jäsenjärjestöille ja sidosryhmille, joissa arvioidaan pandemian vaikutuksia, unelmoidaan siitä, miltä aidosti yhdenvertainen taide- ja kulttuurikenttä näyttäisi ja mietitään, miten unelmat voidaan konkreettisesti toteuttaa. Työpajojen lisäksi kerätään kentän näkemyksiä ja unelmia kyselyn avulla.
- Strategiatyöskentelyn tuloksia ja valmis strategia esitellään erilaisissa tilaisuuksissa vuonna 2023.

2) Inklusiivinen johtajuus

Väestön moninaistuminen, viime vuosien käydyt keskustelut #metoo- ja #blacklivesmatter-aiheiden ympärillä, taide- ja kulttuurikentän muuttuva rahoituspohja, ilmastokriisi sekä pandemiaan liittyvät haasteet ja mahdollisuudet ovat tuoneet uusia vaatimuksia taide- ja kulttuurikentällä toimiville johtajille. Jotta taide- ja kulttuurikenttä olisi aidosti avoin kaikille ja heijastaisi yhteiskunnan moninaisuutta sekä vastaisi uuden ajan tuomiin tarpeisiin, taide- ja kulttuurikentän rakenteiden on muututtava. Siihen tarvitaan muutosjohtajia, joilla on taloudellisen osaamisen lisäksi erityistä yhdenvertaisuusosaamista sekä herkkyyttä ja avoimuutta.

Johtajilla tulee olla kriisinhallintakykyä ja heidän toimintansa ytimessä on oltava saavutettavuus ja yhdenvertaisuus, inklusiivinen rekrytointi, yhdenvertainen osallistaminen, representaatioiden moninaisuus ja antirasismi. Heidän on oltava valmiita tarkastelemaan organisaatioidensa kaikkia prosesseja yhdenvertaisuuden toteutumisen kannalta ja rakentamaan henkilöstönsä vastuualueet ja tiimit siten, että henkilöstön rakenne ja vastuut edistävät yhdenvertaisuuden huomioimista. Heidän on myös huolehdittava yhdenvertaisuuteen liittyvän uusiutuvan lainsäädännön ja kansainvälisten sopimusten noudattamisesta niin henkilöstöpolitiikassaan kuin palveluiden tarjonnassa. Kulttuuria kaikille -palvelun tavoitteena vuosille 2022–2024 on tarjota nykyisille ja tuleville johtajille tukea ja työkaluja inklusiivisen johtajuuden vahvistamiseen.

Toimenpiteet vuosille 2022–2024:

- Tuetaan taide- ja kulttuuritoimijoita inklusiivisessa johtajuudessa järjestämällä koulutuksia ja seminaareja aiheeseen liittyen.
- Julkaistaan inklusiiviseen johtajuuteen liittyvä opas.
- Koordinoidaan pohjoismaista Nordic Network of Norm Critical Leadership -verkostoa ja jalkautetaan verkossa tuotetut materiaalit suomalaiselle taide- ja kulttuurikentälle.
- Käynnistetään mentorointiohjelma, jonka tavoitteena on edistää moninaisuutta taide- ja kulttuurikentän johtajissa.
- Edistetään eri väestöryhmien ja vähemmistöryhmien edustusta ja osallisuutta kulttuuri- ja taidepoliittisissa keskusteluissa ja työryhmissä sekä kulttuurihallinnon päätöksenteossa.
- Päivitetään yhdistyksen ja palvelun Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmaa ja tuetaan jäsenjärjestöjä ja muita taidealan kattojärjestöjä yhdenvertaisuuden edistämisessä sekä yhdenvertaisuussuunnitelmien tekemisessä.

3) Yhdenvertaiset työskentelymahdollisuudet

Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry:n tavoite vuosille 2022–2024 on edistää erityisesti vähemmistöihin ja aliedustettuihin väestöryhmiin kuuluvien taiteilijoiden ja muiden kulttuurityöntekijöiden (esimerkiksi toimintaesteisten ja ulkomaalaissyntyisten ja -taustaisten ammattilaisten) yhdenvertaisia työskentelymahdollisuuksia. Kulttuurialan tehtävien laajan kirjon tulisi olla yhdenvertaisesti ulottuvilla kaikille ja kaikkien tulisi olla mahdollisuus hakeutua esimerkiksi kulttuurituottajiksi, kuraattoriksi tai työskennellä osana taidehallintoa sekä tehtävissä, joissa päätetään taidealan rahoituksista.

Yhdenvertaisuuslain mukaan myös viranomaisten ja työnantajan on ”arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi”. Yhdenvertainen taidekenttä huomioi saavutettavuuden ja moninaisuuden kysymyksiä. Taiteilijoiden ja kulttuurialan toimijoiden näkökulmasta yhdenvertaisuuden toteutuminen koskee mm. rahoitusta, oikeutta työhön ja työllistymiseen, toimeentuloa, kouluttautumismahdollisuuksia, näkyvyyttä ja residenssitoimintaa. Yhdenvertaisuuden toteutumista tukee myös moninaisuuden ja saavutettavuuden huomioiminen taidehallinnon rekrytoinneissa sekä vertaisarviointi-, ohjaus- ja työryhmien kokoonpanoissa. Pyrimme toimintamme kautta luomaan siltoja, jotka edistävät esimerkiksi rekrytointitilanteissa yhdenvertaisuutta ja moninaisuuden toteutumista.

Toimenpiteet vuosille 2022–2024:

- Tuetaan taide- ja kulttuurilaitoksia esteettömyyden, saavutettavuuden, moninaisuuden ja yhdenvertaisuuden huomioimisessa ja kannustetaan antirasistiseen työskentelyyn tarjoamalla koulutuksia ja työkaluja.
- Koulutetaan moninaisuusagentteja, jotka pystyvät tukemaan taide- ja kulttuurilaitoksia niiden tekemässä moninaisuustyössä.
- Jalkautetaan moninaisuusagenttitoimintaa yhteistyössä Globe Art Point:in kanssa valtakunnallisesti ja vahvistetaan moninaisuusagenttien verkostoitumista.
- Edistetään esteettömän ja yhdenvertaisen rekrytoinnin menetelmien tunnettuutta kulttuurikentällä.
- Tuetaan vammaisia ja muista aliedustetuista väestöryhmistä tulevia kulttuurialasta kiinnostuneita henkilöitä tunnistamaan oikeuksiaan ja mahdollisuuksiaan, tuntemaan kulttuurialan rakenteita ja löytämään reittejä alalla toimimiseen.
- Edistetään esteettömien ja saavutettavien residenssien toteuttamista tarjoamalla residenssitoimijoille työkaluja esteettömyyden huomioimiseen residenssitoiminnassa.

4) Yhdenvertainen taiteilijapolku, taideopetus ja harrastaminen

Yhdenvertaisen taidekentän kannalta on tarkasteltava taiteilijapolun eri vaiheita ja niihin liittyviä haasteita ja tarvittavia toimenpiteitä. Lapsuuden mahdollisuudet harrastaa taidetta ja kulttuuria voivat vaikuttaa siihen, uskaltaako ihminen myöhemmin pyrkiä taiteilijan uralle. Erityisen ratkaisevassa asemassa taiteilijan urasta haaveilevalle on mahdollisuus kouluttautua alalle. Yhdenvertainen taiteilijapolku edellyttää, että taiteen harrastaminen taiteen perusopetuksessa ja vapaassa sivistystyössä kuten kansalaisopistoissa sekä taidealan opiskeleminen taidekouluissa ja -yliopistoissa sekä taide- ja kulttuuriammattikorkeakouluissa on saavutettavaa ja yhdenvertaista kaikille.

Kuten Arts Equal -hankkeen tutkimustulokset osoittavat, julkisesti tuotetuissa koulutuspalveluissa on otettava lähtökohdaksi yhteiskunnan, siis oppilaiden ja opiskelijoiden moninaisuus. Yhdenvertaisuutta ja osallisuutta puoltava asenne on keskeinen muutosvoima, jota Kulttuuria kaikille -palvelun tehtävänä on edistää. Arts Equal -hankkeen tulosten mukaan eriarvoistavat käytännöt ovat edelleen läsnä esimerkiksi pääsykokeissa, maksuissa, valkoisuuden, kykenevyyden ja pystyvyyden normeissa ja sukupuolittuneissa käytännöissä. Tarvitaan pedagogisia ratkaisuja, jotka luovat inklusiota ja samalla laajentavat käsitystä taiteen tekijöistä ja sisällöistä.¹

Taideharrastuksissa, -opinnoissa ja -työssä taiteen parissa tulee olla mahdollisuuksia toiminnan yksilölliseen soveltamiseen, avustajiin, tarvittaessa useampiin ohjaajiin tai opettajiin sekä tulkkaus- ja kuljetuspalveluihin, kuten laki jo määrää: yhdenvertaisuuslain (1325/2014) mukaan ”koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi” (6 §).

Korkeakouluilla on erityinen vastuu taiteilijapolun toimivuudesta eri tasoilla esimerkiksi tutkimuksen ja opetuksen sekä yhteiskunnallisen vaikuttamisen eli korkeakoulujen niin sanotun kolmannen tehtävän kautta. Korkeakoulujen viestinnällä on tärkeä rooli uusien ja marginaalissa olevien ryhmien rohkaisemisessa taiteilijan uralle.

Saavutettavuus, moninaisuus ja yhdenvertaisuus on huomioitava valtakunnallisesti kaikkien kouluasteiden ja taideharrastusten opetussuunnitelmissa, opetuksessa sekä opiskelija- ja henkilövalinnoissa. Roolimallit ja esikuvat ovat myös tärkeitä. Opettajiksi ja taidekasvattajiksi tulee palkata viittomakielisiä ja muita vähemmistöistä tulevia taiteen ammattilaisia.

Toimenpiteet vuosille 2022–2024:

- Tuetaan taidekasvattajien ja -opettajien verkostoitumista ja vertaisoppimista saavutettavuuteen, moninaisuuteen ja yhdenvertaisuuteen liittyen yhteistyössä mm. Taiteen perusopetusliiton ja Suomen lastenkulttuurikeskusten liiton sekä eri koulutusasteiden kanssa. On tärkeä, että näitä teemoja huomioidaan valtakunnallisella tasolla, myös pienimmillä paikkakunnilla.
- Tuetaan saavutettavaa ja yhdenvertaista taiteen harrastamista taiteen perusopetuksessa ja sen ulkopuolella, vapaassa sivistystyössä kuten kansalaisopistoissa sekä ammattiin kouluttautumista taidekouluissa, taideyliopistoissa sekä taide- ja kulttuuriammattikorkeakouluissa.
- Tarjotaan taideharrastusten ja -koulutusten tarjoajille koulutuksia ja työkaluja saavutettavuuden, yhdenvertaisuuden ja normikriittisyyden huomioimiseen.
- Edistetään Saavutettava taideharrastus -merkin käyttöä sekä Saavutettavuusopas lastenkulttuurikeskuksille ja taiteen perusopetuksen oppilaitoksille -oppaan (2020) käyttöä.
- Edistetään ulkomaalaistaustaisten sekä muihin vähemmistöryhmiin kuuluvien lasten osallistumista taide- ja kulttuuriharrastuksiin kannustamalla taide- ja kulttuuritoimijoita rekrytoimaan ulkomaalaissyntyisiä ja -taustaisia, vammaisia sekä muihin vähemmistöryhmiin kuuluvia taidekasvattajia ja ammattitaiteilijoita sekä tarjoamaan erikielistä – myös viittomakielistä – kulttuuriohjelmaa lapsille.

¹ Juntunen, Marja-Leena 2021. Esitys tutkimusryhmän Basic Arts Education for All -tutkimusryhmän tuloksista Arts Equal -hankkeen päätöstilaisuudessa 4.10.2021.

5) Saavutettavuus, osallisuus ja täysivaltainen toimijuus

Kulttuuria kaikille -palvelu tarjoaa taide- ja kulttuurikentälle esimerkkejä hyvistä käytännöistä ja sovelluksista sekä tuottaa työkaluja, joiden kautta kulttuuritoimijat voivat vahvistaa omaa hankintaosaamistaan digitaalisten palveluiden esteettömyyteen ja käytettävyyteen liittyen.

Yhdenvertainen toimijuus ja osallisuus taide- ja kulttuurikentällä tarkoittaa sekä vastuurooleissa toimimista että mahdollisuutta kulttuuriosallistumiseen palvelujen käyttäjänä. Taide- ja kulttuuritoimijoiden tilojen, viestinnän ja palvelujen tulee olla esteettömiä ja saavutettavia siten, että ne tukevat aktiivista toimijuutta sekä kulttuuripalvelujen tuottajina että käyttäjinä. Strategiakauden toimenpiteissä huomioidaan myös EU:n esteettömyysdirektiivin aikataulu ja voimaansaattaminen osaksi suomalaista lainsäädäntöä. Direktiivin vaatimukset astuvat voimaan 28.6.2022, mutta säännösten soveltaminen alkaa vasta 28.6.2025.

Digitalisaatio, luovat teknologiat sekä verkon tarjoamat uudet mahdollisuudet ovat mullistaneet taide- ja kulttuurikenttää. Nopeasti kehittyvä teknologia avaa ja mahdollistaa taiteen tekemistä sekä kulttuuri- ja taidekokemuksia uusilla muuttuvilla menetelmillä ja työkaluilla. Teknologista kehitystä ja digitaalisia palveluita on tarkasteltava aktiivisesti myös esteettömyysnäkökulmista. Samalla kun digitaalisuus avaa uusia mahdollisuuksia osallisuuden edistämiseen, digitaaliset palvelut jäävät usein käyttämättä esimerkiksi niiden esteellisyyden takia. Yhdenvertaisemman kehityksen turvaamiseksi on Suomessakin vuodesta 2019 lähtien voimassa laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta. Saavutettavuusdirektiivi ja lainsäädäntö vaativat viranomaisia tekemään digitaaliset palvelut saavutettaviksi, ja vaatimusten soveltaminen käynnistyi portaittain 23.9.2019.

Toimenpiteet vuosille 2022–2024:

- Kulttuuritoimijoille suunnatussa toiminnassamme lisätään tietoa ja tietoisuutta liittyen saavutettavien ja esteettömien toimintaympäristöjen luomiseen ja saavutettavuuden merkitykseen ehtona osallisuuden toteutumiselle.
- Vaikutamme siihen, että kulttuuritoimijat ja yhteistyökumppanimme aina varautuisivat taloussuunnittelussaan ja hankinnoissaan saavutettavuuteen liittyviin kuluihin ja että ne valitsisivat toimia esteettömissä ja saavutettavissa tiloissa, joissa on myös valmiiksi asennettuna toimiva induktiosilmukajärjestelmä.
- Vaikutamme siihen, että kulttuuri- ja taidealan toimijat tuovat omassa viestinnässään esiin, kuinka heidän palvelujensa ja tilojensa saavutettavuus ja esteettömyys toteutuu.
- Vaikutamme edelleen siihen, että kulttuurialalla olisi riittävästi saavutettavuuskartoittamiseen ja saavutettavuuden edistämiseen erikoistuneita toimijoita.
- Kasvatetaan osana palvelun kaikkea yhteistyötä kulttuuritoimijoiden hankintaosaamista ja tietoisuutta lakien velvoittavuudesta, digisaavutettavuuteen erikoistuneista asiantuntijatahoista sekä teknologian tarjoamista mahdollisuuksista laajentaa kulttuuripalvelujen toimivuutta ja saavutettavuutta.
- Kartoitetaan taide- ja kulttuurikentän hyviä käytänteitä ja tuodaan niitä kentän tietoisuuteen viestinnän ja koulutusten kautta.
- Muistutetaan siitä, että on edelleen henkilöitä, jotka jäävät digiosallistumisen ulkopuolelle (esim. taloudellisista, osaamiseen liittyvistä tai palveluiden esteellisyyteen johtuvista syistä). Edistetään keinoja tuoda digisaavutettavuutta lähemmäs yllämainittuja ryhmiä.
- Tarjotaan osa koulutuksistamme digitaalisessa muodossa ja kehitetään digipalvelujemme saavutettavuutta.

6) Sosiaalinen ja taloudellinen saavutettavuus sekä kulttuurihyvinvointi Kaikukortti-toiminnan kautta

Kulttuuria kaikille -palvelu työskentelee strategiakaudella 2022–2024 kulttuuripalveluiden taloudellisen ja sosiaalisen saavutettavuuden sekä kulttuurihyvinvoinnin (taikusydan.turkuamk.fi/tietopankki/kasitteet/) edistämiseksi koordinoimalla valtakunnallista Kaikukortti-toimintaa ja ylläpitämällä Kaikukeskusta (Kaikukortin tuki- ja kehittämispalvelua). Kaikukortti-toiminta edistää taloudellista saavutettavuutta mahdollistamalla maksuttoman osallistumisen kulttuuri- ja liikuntatarjontaan köyhyyttä kokeville ihmisille. Tavoitteena on parantaa vähävaraisten henkilöiden elämänlaatua, hyvinvointia ja terveyttä kulttuurihyvinvoinnin kautta. Kaikukortti-toiminnan yksi päätavoite on lisätä rakenteellista yhteistyötä kulttuurikentän ja sote- ja hyte-sektorin välille, myös uusilla hyvinvointialueilla.

Tällä strategiakaudella tavoitteena on erityisesti lisätä köyhyyttä kokevien ihmisten toimijuutta ja oman äänen kuulumista ja vahvistaa heidän osallisuuttaan ja aktiivista kansalaisuuttaan. Kaikukortin osalta sosiaalista saavutettavuutta tuetaan esim. edistämällä kortinhaltijoiden mahdollisuuksia antaa palautetta ja osallistua Kaikukorttiin liittyvään kehittämistyöhön. Lisäksi tavoitteena on osallistua yksinäisyyden ehkäisemiseen luomalla mahdollisuuksia seuran löytymiseen mahdollisen tulevan Kaikukortti-mobiilisovelluksen kautta. Kaikukortti-verkoston kuuluvien kulttuurikohteiden sosiaaliseen saavutettavuuteen pyritään vaikuttamaan mm. käsittelemällä kysymyksiä saavutettavuuteen ja asiakkaiden moninaisuuden huomioimiseen liittyen. Tällä strategiakaudella tarkastellaan myös Kaikukortin mahdollisuuksia liittyen pienituloisissa kotitalouksissa asuvien lasten² harrastus- ja osallistumismahdollisuuksien edistämiseen yhteiskehittämisen menetelmin: selvitetään mahdollisuuksia Kaikukortin ikärajan alentamiseen ja keskeisten lastenkulttuuritoimijoiden ja harrastusten tarjoajien osallistumiseen Kaikukortti-toimintaan.

Kaikukantaan eli kansalliseen Kaikukortin rekisteröinnin ja käytön raportointijärjestelmään lisätään osallisuutta tukeva palautejärjestelmä ja alusta asiakkaan hyvinvoinnin ja merkitysten kokemusten jakamiseen Kaikukortin haltijoille. Ominaisuus tukee Kaikukortti-järjestelmän arviointia ja on hyödyllinen moneen suuntaan. Palaute ja kokemukset voivat toimia valtion, kuntien ja hyvinvointialueiden päättäjille tärkeänä tiedonlähteenä ja signaalina kehitettävistä asioista. Toisaalta tieto on hyödyllistä myös Kaikukortti-toimijoille, jotka voivat sen avulla mm. kehittää toimintaansa, arviointiaan ja raportointiaan paremmin köyhyyttä kokevia ihmisryhmiä huomioivaksi.

Kaikukortti-verkostoissa mukana olevien kulttuuritoimijoiden kannalta strategiakaudella painotetaan lisäksi kulttuuritoimijoiden Kaikukortti-toiminnan yhteiskunnallista merkittävyyttä ja vaikuttavuutta. Kulttuuria kaikille -palvelun tavoitteena on, että Kaikukortti-toiminta leviää asteittain pysyvään käyttöön koko Suomeen toiminnasta kiinnostuneille alueille.

Toimenpiteet vuosille 2022–2024:

- Ylläpidetään valtakunnallista Kaikukeskusta (Kaikukortin tuki- ja kehittämispalvelua) ja kaikukortti.fi-verkkosivua.
- Arvioidaan ja kehitetään valtakunnallista Kaikukortti-toimintaa ja Kaikukortin toimintamallia.
- Tuetaan sosiaali- ja terveyssektorin (sote), hyvinvointia ja terveyttä edistävän toiminnan (hyte) ja kulttuuritoimijoiden välistä monimuotoista yhteistyötä ja kulttuurihyvinvoinnin vakiintumista Kaikukortti-toiminnan kautta, myös uusilla hyvinvointialueilla.

² Perheen taloudellisen tilanteen vaikutukset lasten arkeen, hyvinvointiin ja turvallisuuden tunteisiin (2021). Pelastakaa lapset: pelastakaalapset.s3.eu-west-1.amazonaws.com/main/2021/10/19125525/lapsen-aani-2021_raportti2.pdf

- Vakiinnutetaan Kaikukanta kulttuurihyvinvoinnin mittarina ja tiedolla johtamisen työkaluna Kaikukortti-alueilla.
- Pyritään turvaamaan Kaikukannan toiminta kartoittamalla ratkaisu Kaikukannan jatkuvaan rahoitukseen.
- Lisätään köyhyyttä kokeneiden oman äänen kuulumista ja osallisuutta sekä vahvistetaan aktiivista kansalaisuutta Kaikukortti-toiminnan kautta esim. luomalla Kaikukantaan ominaisuus, jolla kortinhaltijoille tulee mahdollisuus antaa palautetta Kaikukortti-toiminnasta sekä nähdä oma Kaikukortin käyttö: Kaikukortin kaksisuuntaisuus.
- Vahvistetaan kokemusasiantuntijuutta päätöksenteossa ja suunnittelutyössä hakemalla rahoitusta ns. Kaikukortti-agentteille.
- Käsitellään kulttuuritoimijoiden ja rahoittajien kanssa kulttuuritoimijoiden Kaikukortti-toimintaan osallistumisen mahdollisia taloudellisia vaikutuksia ja mahdollisuuksia vaikuttaa kulttuuritoimijan tuen määrää lisäävästi julkisissa tukijärjestelmissä.
- Pahvisen Kaikukortin rinnalle rakennetaan mobiiliversio, joka avaa uusia Kaikukortti-toiminnan kehitysmahdollisuuksia

7) Oikeus ja osallisuus kulttuuriperintöön

Osallisuus ja oikeus kulttuuriperintöön ovat avainsanoja opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuriperintöä koskevissa strategioissa (esim. Kulttuuripolitiikan strategia 2025 ja Mahdollisuuksien museo. Opetus- ja kulttuuriministeriön museopoliittinen ohjelma 2030), sopimuksissa (esim. Aineeton kulttuuriperintö) kuten myös Museolaissa (314/2019). Laissa todetaan muun muassa, että sen tavoitteena on ”ylläpitää ja vahvistaa yksilöiden ja yhteisöjen ymmärrystä ja osallisuutta kulttuurista, historiasta ja ympäristöstä”. Vaikka osallisuus on keskeinen arvo, vähemmistöihin kuuluvien (esim. alkuperäiskansojen ja sateenkaariväestön sekä ulkomaalaissyntyisten, vammaisten ja viittomakielisten henkilöiden) tai muutenkin yhteiskunnan marginaalissa elävien ääni, historia ja kulttuuriperintö jää usein varjoon muistiorganisaatioiden toiminnassa.

Osallisuus ja oikeus kulttuuriperintöön koskee muistiorganisaatioiden tarjoamien aineistojen ja palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta, erilaisten yhteisöjen oman kulttuuriperinnön ja historian näkyvyyttä muistiorganisaatioiden tarjonnassa sekä yhteisöjen mahdollisuutta vaalia ja määritellä omaa kulttuuriperintöänsä. Kulttuuria kaikille -palvelu tukee muistiorganisaatioita ja kulttuurihallintoa kulttuuriperintöä koskevan osallisuuden edistämiseksi. Korostamme historian tutkimisessa ja esittämisessä intersektionaalisuuden tärkeyttä – eli tavan, jossa lähestytään identiteettejä erilaisten analyysikategorioiden (kuten vammaisuus, sukupuoli, ikä, etninen tausta ja sosiaalinen status) risteyksenä.

Tärkeä erillinen painopiste tulevina vuosina on intersektionaalinen lähestyminen vammaisten henkilöiden kulttuuriperintöön. Vammaisten historian tulee näkyä muistiorganisaatioissa muutenkin kuin ongelmana lääketieteellisen lähestymistavan kautta. Vammaisuuden sosiaalinen malli lähtökohtana tuottaa monisyisempää kertomusta vammaisuudesta ja vammaisista ihmisistä osana sosiaalisia yhteisöjä. Vammaisuuden historian tunteminen muokkaa nykyajan käsitystä vammaisuudesta ja vammaisista ihmisistä.

Toimenpiteet vuosille 2022–2024:

- Edistämme vammaisten ihmisten historian stereotypioita purkavaa ei-medikalistista näkyvyyttä yhteistyössä etenkin muistiorganisaatioiden kanssa.
- Edistämme moninaisuuden huomioimista kulttuuriperintösektorilla mm. tukemalla opetus- ja kulttuuriministeriötä ja Museovirastoa käynnissä olevassa kulttuuriperintöstrategiatyössä sekä erilaisten kulttuuriperintösopimusten toimeenpanossa.

- Edistetään sitä, että museotyössä sekä kulttuuriperintöön liittyvissä työryhmissä kuullaan ja kutsutaan mukaan työskentelyyn erilaisiin yhteisöihin kuuluvia asiantuntijoita.
- Osallistumme asiantuntijatahona erilaisiin kulttuuriperintöä koskeviin hankkeisiin ja tuemme museosektoria moninaisuuden huomioimisessa.

8) Antirasistinen toiminta

Antirasismi on jatkuvaa aktiivista ja tietoista toimintaa, joka vastustaa rasismia kaikkia muotoja. Se on keino tukea yhdenvertaisuutta, inklusiivisuutta ja tasa-arvoa. Antirasismi on jatkuva prosessi, mikä edellyttää paitsi jatkuvaa, aktiivista oppimista ja tiedostamista, myös kuuntelemista, keskinäistä tuen antamista ja aktiivisia tekoja puuttua rasismiin (syrjintään, epäasialliseen käytökseen). Toimijana tiedostamme ja ymmärrämme, miten valkoisuus läpäisee yhteiskunnan ja kuinka poissulkevaa se voi olla. Pyrimme tunnistamaan ja rikkomaan valkoisuuden normeja sekä normien takana piileskelevää rakenteellista rasismia.

Kulttuuria kaikille -palvelu pyrkii edistämään antirasismia omassa toiminnassaan ja olemaan läpinäkyvä antirasismiin liittyvissä kysymyksissä. Yhdistys kutsuu hallituksen mukaan vuorovaikutukseen ja työskentelyyn sekä toimimaan vertaistukena. Kulttuuria kaikille -palvelu kouluttaa taide- ja kulttuurialan toimijoita antirasismityöhön yhteistyössä moninaisuusagenttien kanssa. Tunnistamme, että antirasismityö vie aikaa ja vaatii työtä sekä vaatii jatkuvaa vuoropuhelua, palautteen vastaanottamista, reflektointia ja uudelleen oppimista, jotta voimme rakentaa yhdessä oikeudenmukaisempaa yhteiskuntaa.

Toimenpide-ehdotukset vuosille 2022–2024:

- Koulutetaan henkilöstöä rasismia tunnistamiseen ja antirasistisiin periaatteisiin.
- Päivitetään Kulttuuria kaikille -palvelun periaatteet antirasistiselle työskentelylle ja toiminnalle.
- Järjestetään pyöreän pöydän keskusteluja antirasismista säännöllisesti kerran puolessa vuodessa.
- Koulutetaan taide- ja kulttuurilaitoksien henkilökuntaa antirasismiin liittyvistä kysymyksistä ja rasististen rakenteiden purkamisesta esim. jalkauttamalla moninaisuusagenttien toteuttamia ja asiaan liittyviä verkkoklinikoita.
- Järjestetään kaikille avoin tilaisuus antirasistisesta toiminnasta ja toimintakulttuurista ja annetaan mahdollisuus kommentoida yhdistyksemme antirasismiin liittyviä periaatteita.